

ALISHER NAVOIY VA ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR IJODIDA TARBIYA MASALALARI

Abdumo‘minova Odina Abdumalik qizi

Guliston davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: *Buyuk o‘zbek shoiri Alisher Navoiy o‘z avlodlariga boy adabiy meros qoldirgan gumanist, mutafakkir, o‘zbek mumtoz adabiyoti va o‘zbek adabiy tilining asoschisi, olim, rassom, sozanda, davlat arbobi. Uning nomi butun dunyo xalqlari uchun o‘z davri taraqqiyotining ramzidir. Alisher Navoiy 15-asrda O‘rta Osiyo ma’naviy hayotini har tomonlama ochib bergan she‘rlar, she‘rlar, nasriy asarlar, ilmiy risolalar yozgan. Zahiriddin Muhammad Bobur ham buyuk mutafakkir va davlat arbobi. Uning yozgan asarlarida yurt sog‘inchi, ona Vatanga muhabbat kabi tuyg‘ular ulug‘langan. Ushbu maqolada Alisher Navoiy va Zahiriddin Muhammad Bobur ijodida tarbiya masalalari haqida so‘z yuritiladi.*

Kalit so‘zlar: *Axloq, tarbiya, ilm, ilmiy risola, qofiya, nazm, ta’lim, falsafiy nazariya.*

Kirish. Alisher Navoiy o‘z davrining yuksak zakovatli insoni sifatida inson aqli va ilmini yuksak qadrlagan. Shoir chinakam insonparvar sifatida o‘z asarlarida tarbiya va tarbiya masalalarini keng ifodalagan. U oilaga shodlik olib keluvchi farzandning shakllanishi va tarbiyasiga katta e’tibor bergan. Bolaga yoshligidanoq uning yoshiga mos ravishda to‘g‘ri tarbiya berish, ilm o‘rganishni imkon qadar erta boshlash, ilm va hunarmandchilikni egallash xalqqa foydali bo‘lishi kerakligini, chunki ilm o‘rganib, uni qo‘llay olmagan odam yer haydab, ekmagan dehqonga o‘xshashini ta’kidlagan.

Alisher Navoiyning besh she‘rdan tashkil topgan “Xamsa” (“Beshlik”) si chinakam badiiy qomusida “Solihlar chalkashligi”, “Farhod va Shirin”, “Layli va Majnun”, “Yetti sayyora”, “Iskandar devori”, chuqur falsafiy asosda o‘sha davrning eng muhim savollarini ko‘taradi: davlat hokimiyati, axloq, ta’lim, sevgi va do‘stlikning yuksak g‘oyalari, ilm-fan va boshqalar. Alisher Navoiy she‘rlari nafaqat yoshlarga, balki hukmdorlarga, el-yurtga, dunyoga qaratilgan ko‘rsatmalar va da’vatlar bilan sug‘orilgan. Keling, uning she‘ridagi mashhur so‘zlarni eslaylik:

“-Bir-biringiz bilan do‘stlikda yashanglar - bundan yaxshi taqdir yo‘q”.

Navoiy maktabda ham, uyda ham tarbiyaning majburlash usullarini qoraladi, dunyoviy ta’limni yoqlab, jismoniy jazoga qarshi edi: “Asosiysi, bolalarga mehr. nodon o‘qituvchilar maktab uchun katta balo”, “O‘qituvchi o‘z fanini mukammal bilishi, chuqur bilimga ega bo‘lishi bilan birga, xalqning talab-ehtiyojlarini ham anglashi, har narsada o‘rnak bo‘lishi kerak”. Navoiy o‘qituvchining jamiyatdagi o‘rni va ahamiyati haqida gapirar ekan, o‘qituvchini e‘zozlash zarurligini alohida ta’kidlagan, shuningdek, yosh avlod qalbida olamning eng oliy va eng qimmatli ne‘mati bo‘lmish Vatanga muhabbat, insonga hurmat tuyg‘ularini singdirishga chaqirgan.

Navoiy ijodida axloq va mehnat tarbiyasi masalalari muhim o‘rin tutadi:

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

-Yaxshilik qila olsang, oilangiz va farzandlaringiz bo'lsa, vaqt behuda o'tmasligiga ishonch hosil qiling;

-Siz bolalar tug'dingiz, lekin bilishingiz kerak, ularga yoshligidan qanday qilib tarbiya berish kerak;

-Farzandlaringizni yaxshi nomlashingiz kerak, toki ular keyinchalik masxara qilishga mahkum bo'lmasin;

-Shon va sharaf olijanoblik va martabada yo'q, u hayo va halol tarbiyada;

-Bu yo'lda ikkinchi maqsadingiz o'zingizga munosib o'qituvchi toping!;

-Yaxshilik qil va bu haqda gapirma, maqtanish bilan yaxshilikni buz;

-G'am-g'ussasiz ish qilmoqchi bo'lsang, ilm va hunar o'rgan .

Atoqli insonparvar, ma'rifatparvar, vatanparvar, adolat uchun kurashuvchi Alisher Navoiyning yorqin siymosi ko'p avlodlar xotirasida mangu saqlanib qoladi, chunki u hayotning eng oliy ma'nosi xalqqa xizmat qilish ekanligini yaqqol anglagan.

Alisher Navoiy o'zbek adabiyotining ilk ko'zga ko'ringan namoyandasi bo'lib, o'z xalqining rang-barang, g'ayrioddiy xayoliy olamini kitobxonga ochgan. Bu ulug' shoir va mutafakkirning salmoqli merosi – 30 ga yaqin she'riy to'plamlari, yirik she'rlari, nasriy va ilmiy risolalarida o'z aksini topgan. Mashhur adabiyotshunos va tilshunos V.M. Jirmunskiy shunday deb yozgan edi: "Navoiy ham xuddi Leonardo da Vinchi kabi g'arbiy zamondoshlari kabi o'zining universalligida fan va san'at, falsafiy nazariya va ijtimoiy amaliyotni birlashtirgan, har tomonlama rivojlangan va yaxlit shaxs sifatida ko'rinadi". U erishgan yutuqlarning qadri esa o'zi tasodifan yashab o'tgan davrning tarixiy voqealari nuqtayi nazaridan yanada yaqqolroq namoyon bo'ladi. Axir, bu favqulodda va g'ayrioddiy qarama-qarshiliklar davri edi!

XV asrda Zahiriddin Muhammad Bobur nomi Sharq osmonida yorqin yulduzdek porladi. Sharq she'riyatining xonandasi Bobur Navoiy davrida dunyoga kelgan. Bobur Navoiy bilan uchrashmagan, lekin ular yozishib turgani haqida ma'lumotlar bor. Bobur Alisher Navoiyni juda yaxshi ko'rar, uni o'zining ustози deb bilardi. U o'zining buyuk zamondoshiga bo'lgan muhabbatini shunday ifodalagan:

“Sevimli shoirim, shoirlar ichida xonsan. Baytingiz tirik buloq, baytingiz she'ning sultoni. Og'zaki so'zlar orasida she'rlaringiz so'zlari zulmatda tumanni teshib o'tgan yorug'lik nuri kabitir” .

Bobur o'zbek adabiyotining atoqli namoyandasi, mashhur o'zbek shoiri, ilm-fan, san'atning buyuk biluvchisi va homiysi, geograf va etnograf, tarixchi va davlat arbobi, sarkardadir. 47 yillik qisqa umrida u boy adabiy va ilmiy meros qoldirdi. Uning jahon e'tirofiga sazovor bo'lgan mashhur “Boburnoma” asari, o'ziga xos va go'zal lirik asarlar, musiqa, qofiya, nazm, jang san'atiga oid mazmunli risolalar qalamga mansub.

Shoir va mutafakkir o'z g'azal va ruboiylarida ishq, do'stlik, go'zallikka intilish kabi umuminsoniy munosabatlarning muammolariga to'xtalib, insonning axloqi, ma'naviy kamoloti masalalarini ko'taradi. Shoir inson o'z ichida eng yaxshi axloqiy fazilatlarni qanday tarbiyalashi kerakligi haqida samimiy maslahatlar beradi. Bobur ham Navoiy singari o'z asarlarida insonparvarlik, ezgulik, adolat, o'zaro hurmat, o'z xalqiga

muhabbat g'oyalarini targ'ib qiladi, oddiy inson – mehnatkashni, uning mehnatining ma'naviy go'zalligi va ahamiyatini yuksaltiradi.

Xulosa: Alisher Navoiy va Zahiriddin Muhammad Bobur she'riyati o'z davrining eng buyuk jahon kashfiyotlaridan biri bo'lib, barchaning e'tiboriga sazovor, deb hisoblayman. Axir, bu ikki shoir nafaqat yodgorliklarni, balki xotirani ham qoldirishdek eng muhim narsaga erishdi. Alisher Navoiy va Bobur kabi ulug' shoirlarning avlodlari bo'lish, ular bilan faxrlanish, hayot hikmatlarini o'rgatuvchi, ezgulikka, ma'rifat tantanasiga chorlovchi o'lmas ijodini imkon qadar chuqur o'rganish imkoni bizlarga berilgan ekan biz yosh avlod bundan faqatgina oqilona foydalanishimiz zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 488 bet.
2. Karimov I.A.. Barkomol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. - Toshkent, 1997-yil.
3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. -T.: Ma'naviyat, 2008
4. Fitrat. Navoyining forsiy shoirlik'i va fors tilidagi asarlari to'g'risida. Tanlangan asarlar. 2-jild. -T.: 2000;
5. O'zbek xalq maqollari" T.Mirzayev, A. Musaqulov. Toshkent(2005)
6. Avloniy A. Turkiy guliston yoxudaxloq. -Toshkent: O'qituvchi, 1992.
7. Abdullayev M. va boshqalar. Mustaqillik: Izohli ilmiyommabop lug'at. -Toshkent: Sharq, 1998. -279-320 b.
8. Erkayev. Ma'naviyat-millatnishopi. Toshkent: Ma'naviyat, 1997.
9. Ibragimov B. Yoshlar tarbiyasining dolzarb masalalari. - T., 2009